

HVOR KOM FOLKETRYGDEN FRA?

HVOR HAR DEN TATT VEIEN?

HVA GJØR VI MED DET?

HVOR KOM FOLKETRYGDEN FRA?

Fattigdom – de fattiges egen feil

- de arbeidende klassene er istand til å sørge for seg selv og familiene sine og leve godt, men det er deres moral som bestemmer om de gjør det

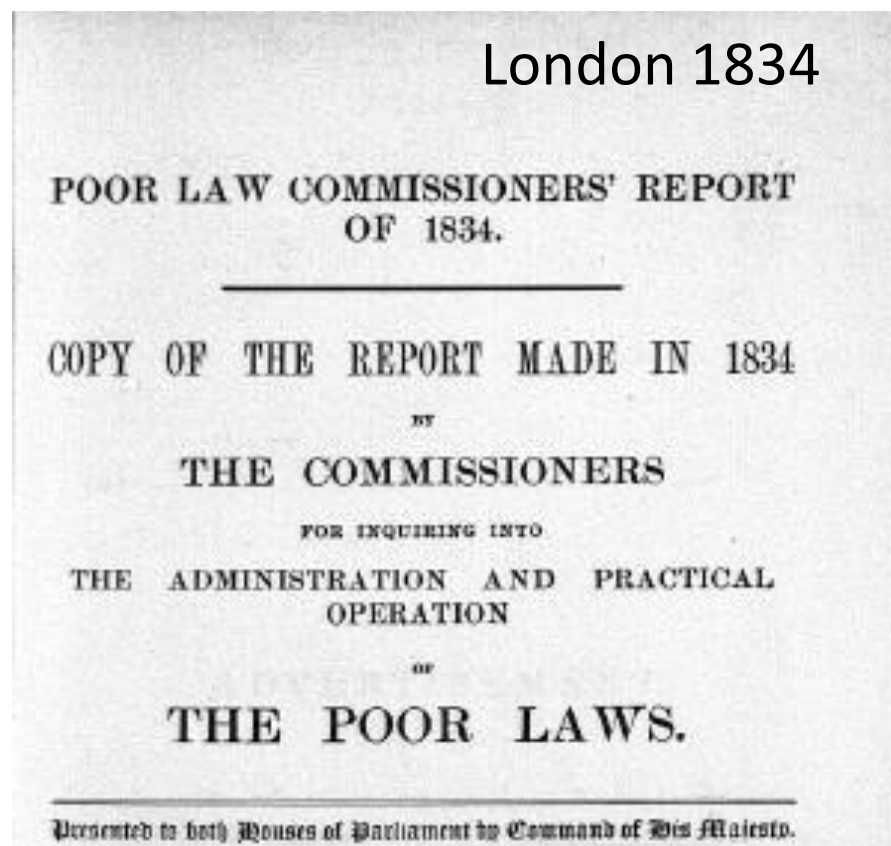
Poor Law Enquiry, Scotland
1843

Dublin Workhouse,
1800-tallet

Fattiglovene hadde løsningen

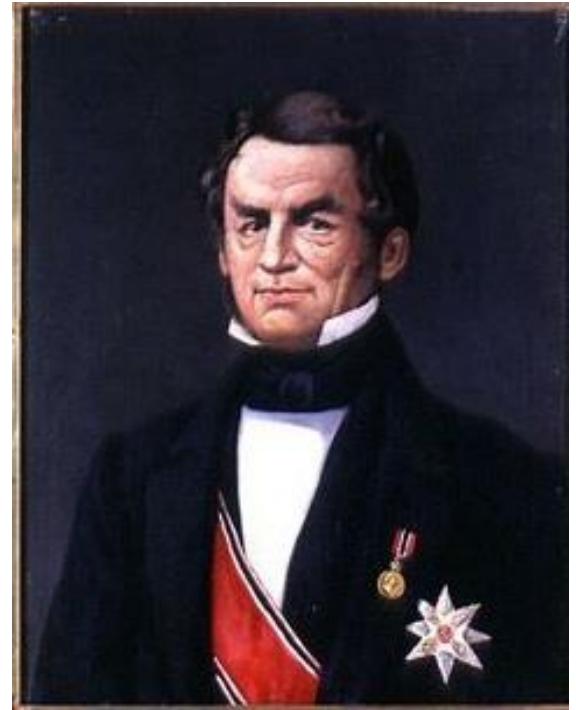
Den første og viktigste av alle betingelser,
....er at hans (den understøttedes)
stilling
... ikke skal være
så attraktiv
som stillingen til
den uavhengige
arbeider av
den laveste klasse

1844

De mindre bemidlede må tvinges til å spare

*«...tvungen livrenteforsikring for de mindre bemidlede»
for å hindre
«...den sterke stigning i
fattigutgiftene og den skadelige
innflytelse som den offentlige
fattigunderstøttelse fører med sig».*

Amtmann Jørgen Aall (1806-1894)

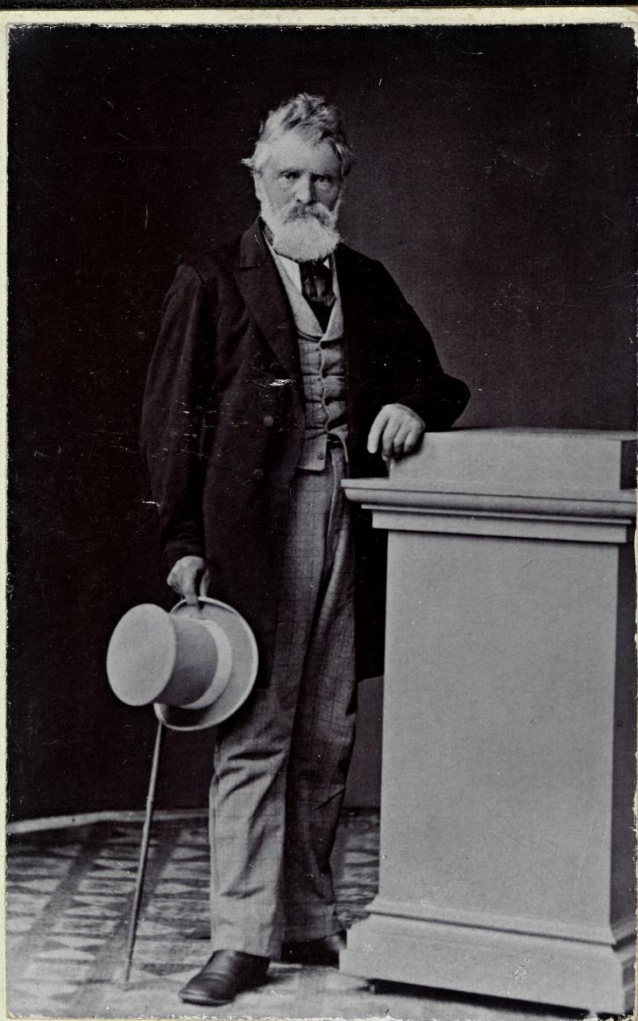
Fra Forslag til lov om kjøbstedernes og ladestedernes skattevæsen, 1844.

1851

La arbeidsgiverne betale

«Oprettelse av arbeiderpensjons-
innretninger» for alle
lønnsarbeidere og tjenestefolk fra
55 års alder.
Utgiftene bæres i sin helhet av
arbeidsgiverne.

(Forslag fra maleren Peder Balke (1804-1887) på
Arbeiderforeningenes landsmøte i Kristiania 1851)

L. Szacinski *CHRISTIANIA.*

1885

Det er hele samfundets plikt

Det er Statens (hele samfundets) plikt å sørge for å dra human omsorg for alle gamle og arbeidsudyktige samfundsmedlemmer.

Der må opprettes en alderdomsforsørgelses-innretning for alle ubemidlede av og ved Staten.

(Resolusjonsforslag til arbeidermøtet i Kristiansand 1885)

Chr. Holtermann Knudsen (1845-1929)

Arbeiderkommisjonen av 1885

- Nytt system skulle erstatte fattighjelpen.
- Skulle komme den «ubemidlede Del af Befolkningen til Hjælp under dens Bestræbelser for at sikre sin økonomiske Stilling og forbedre sine Livsvilkaar»
- Det gjaldt at «arbeiderbefolkningen forsto at Kongemakt og Regjering tenkte på dens beste»

1892

Dokument Nr. 25.

(1892.)

Fra Næringskomiteen Nr. 2.

Forslag til Lov om Alderdomsforsørgelse for Ubemidlede.

§ 1.

Der oprettes en af Stat og Kommuner underholdt Indretning til Alderdomsforsørgelse for Ubemidlede.

Individuelle eller kollektive løsninger

- **Privat ansvar**
 - Din egen lykkes smed
 - Fattigdom skyldes dårlig arbeidsmoral
- **Private ordninger**
 - Pensjon etter innskudd
 - Børsen får pengene, du får risikoen
- **Formål**
 - Mer privat, mindre stat
 - Økt arbeidskrafttilbud
- **Felleskapets ansvar**
 - Fattigdom, arbeidsløshet og uførhet er ikke noe man velger
- **Felles ordninger (offentlige)**
 - Kan utjevne forskjeller
 - Pengene forvaltes av fellesskapet
- **Formål**
 - Fullverdige levekår
 - Mindre sosiale ulikheter

Indstilling

til

Lov om Uførhets- og Alderstrygd for det Norske Folk

utarbeidet av

Jens Hjorth og **A. Palmstrøm**

medlemmer av den av Departementet for Handel, Sjøfart og Industri
under 26de februar 1907 nedsatte folkeforsikringskomite.

1911

«Trygd» skulle i
motsetning til
forsikring være
hjelp til selvhjelp,
«et moment av
støtte til de
mindre
bemidlede» (s.48)

Sosiallovkomiteen av 1935

- skilte mellom ordninger «der den enkelte alene har rettigheter i henhold til det de har innbetalt, og en ordning som tar sikte på at alle samfunnsborgere så vidt mulig skal nyte godt av samfundets fremskritt som de alle har bidratt eller bidrar til.»

Johan Nygaardsvolds regjering presenteres utenfor Slottet i Oslo 1935.

Fra fattighjelp til rettighet

Alderstrygden, mai 1937

Individuelle eller kollektive løsninger

- **Privat ansvar**
 - Din egen lykkes smed
 - Fattigdom skyldes dårlig arbeidsmoral
- **Private ordninger**
 - Pensjon etter innskudd
 - Bank og forsikring får pengene, du får risikoen
- **Formål**
 - Mer privat, mindre stat
 - Økt arbeidskrafttilbud
- **Felleskapets ansvar**
 - Fattigdom, arbeidsløshet og uførhet er ikke noe man velger
- **Felles ordninger (offentlige)**
 - Kan utjevne forskjeller
 - Pengene forvaltes av felleskapet
- **Formål**
 - Fullverdige levekår
 - Mindre sosiale ulikheter

Alderstrygden inn i Folketrygden (1)

- 1936 70 år, likt (lavt) beløp, behovsprøvd
 - 80% av alle over 70 år var berettiget
 - «Bemidlede» fant private løsninger
 - Funksjonærer fikk tjenestepensjoner
- 1949 LO-kongressen krever
 - Universell trygd uten behovsprøving
 - Tilleggspensjoner (som funksjonærene)
- 1957 Behovsprøving opphører

Alderstrygden inn i Folketrygden (2)

- 1960 LO og NAF avtalefester tilleggspensjon
- 1966 Offentlig folketrygd

- *Økonomisk trygghet*

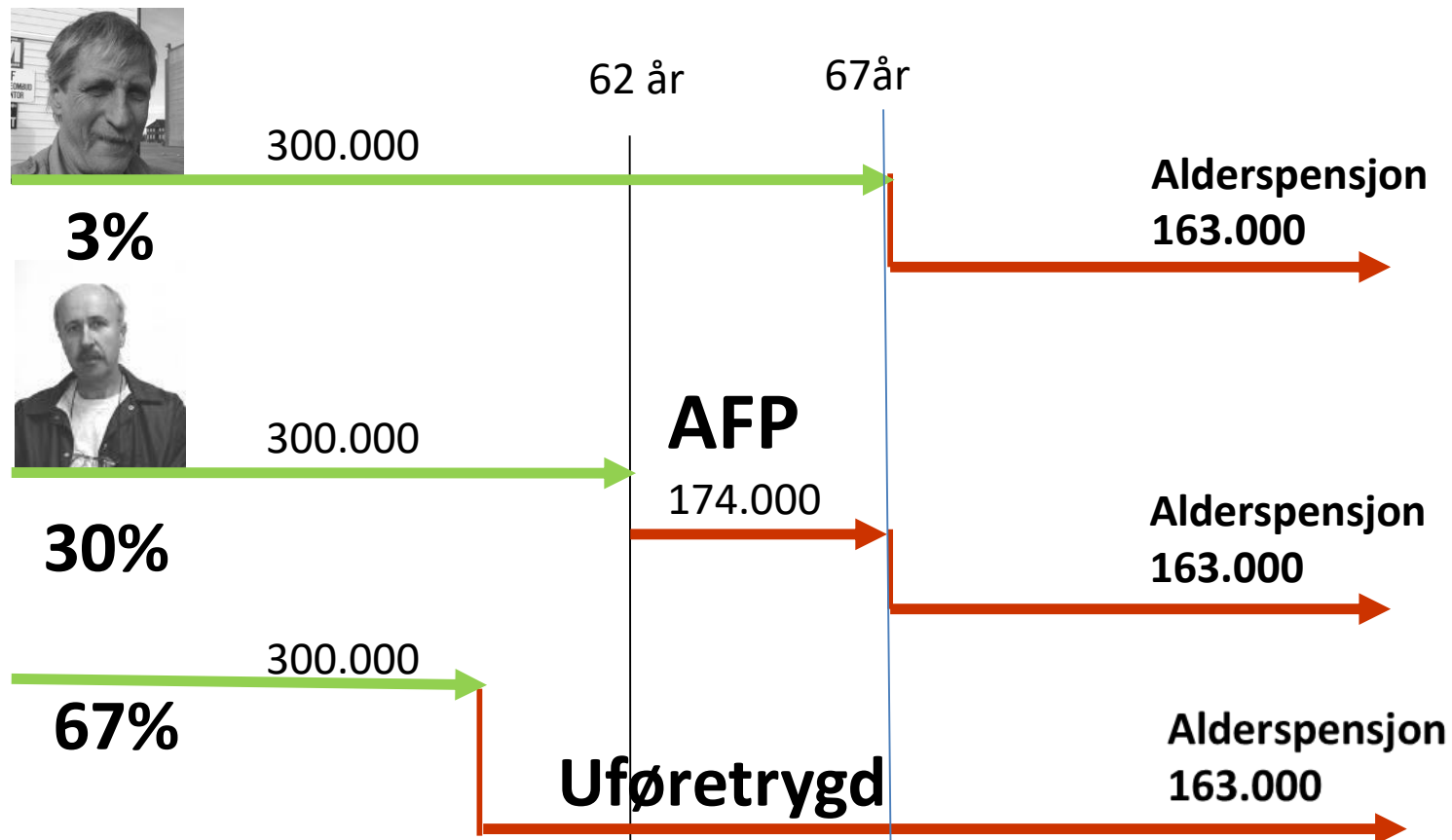
- *Hjelp til selvhjelp*

- *Utjamning over livsløp og mellom grupper*

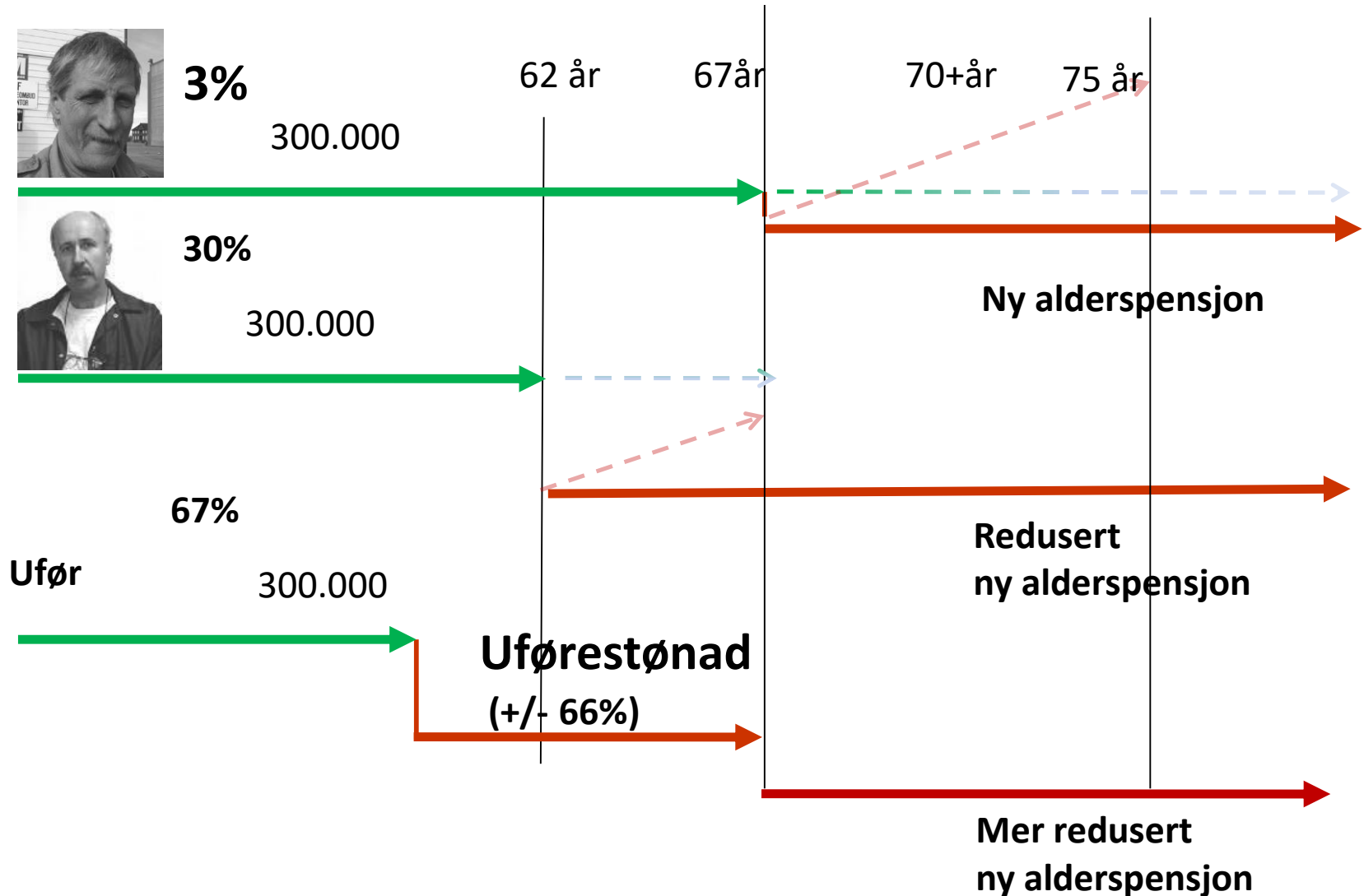
Tillegg til alderspensjonen, gradert etter inntekt (standardsikring) - mindre etterspørsel etter pensjon fra arbeidsgiver eller privat forsikring

- Siden 1966: Mindre forskjeller, mindre betydning av inntekt

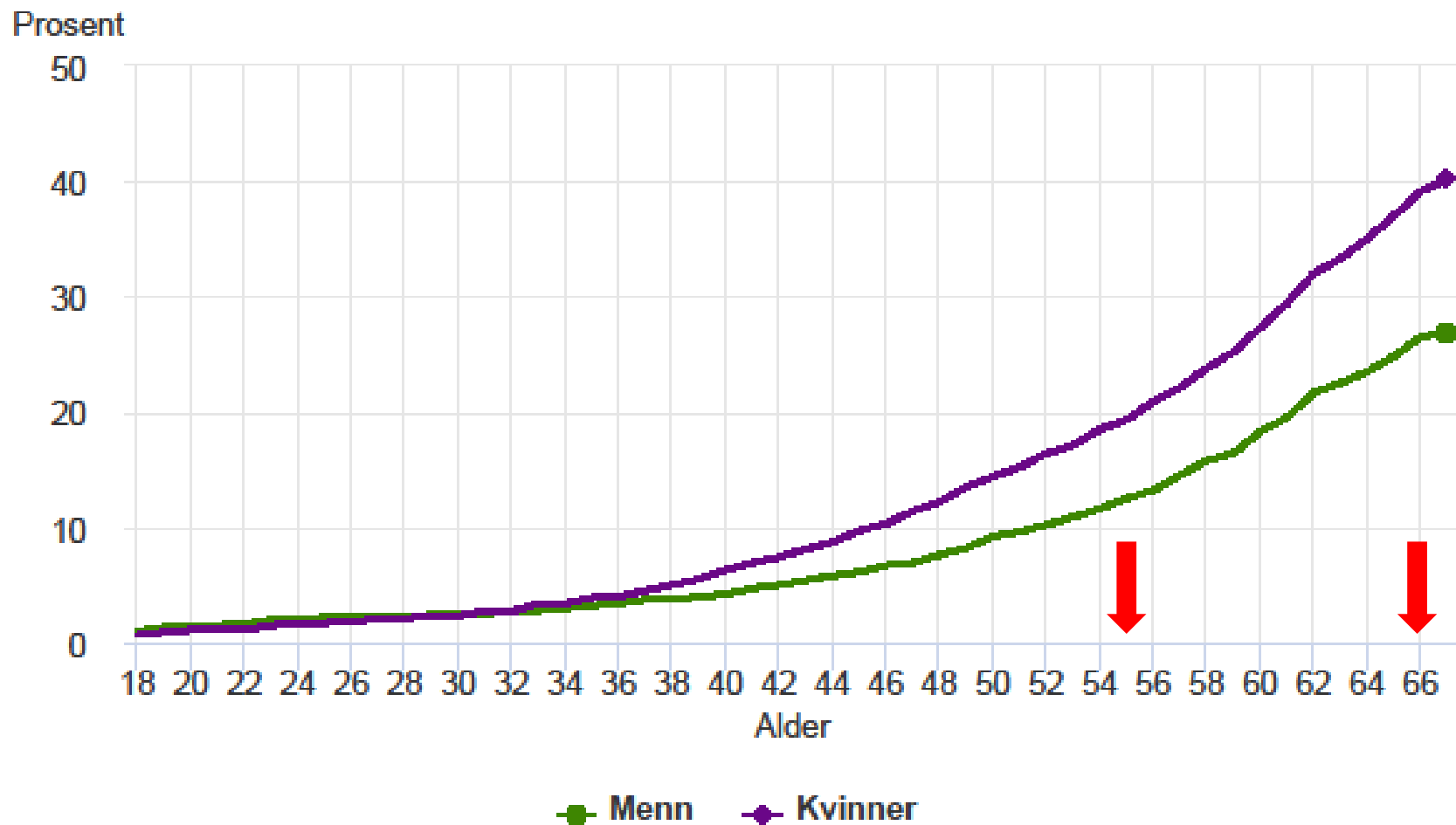
Før 2011: Samme alderspensjon etter 67 år med samme inntekt de 20 beste åra

Nå: Ulike alderspensjoner etter hvor lenge du holder ut

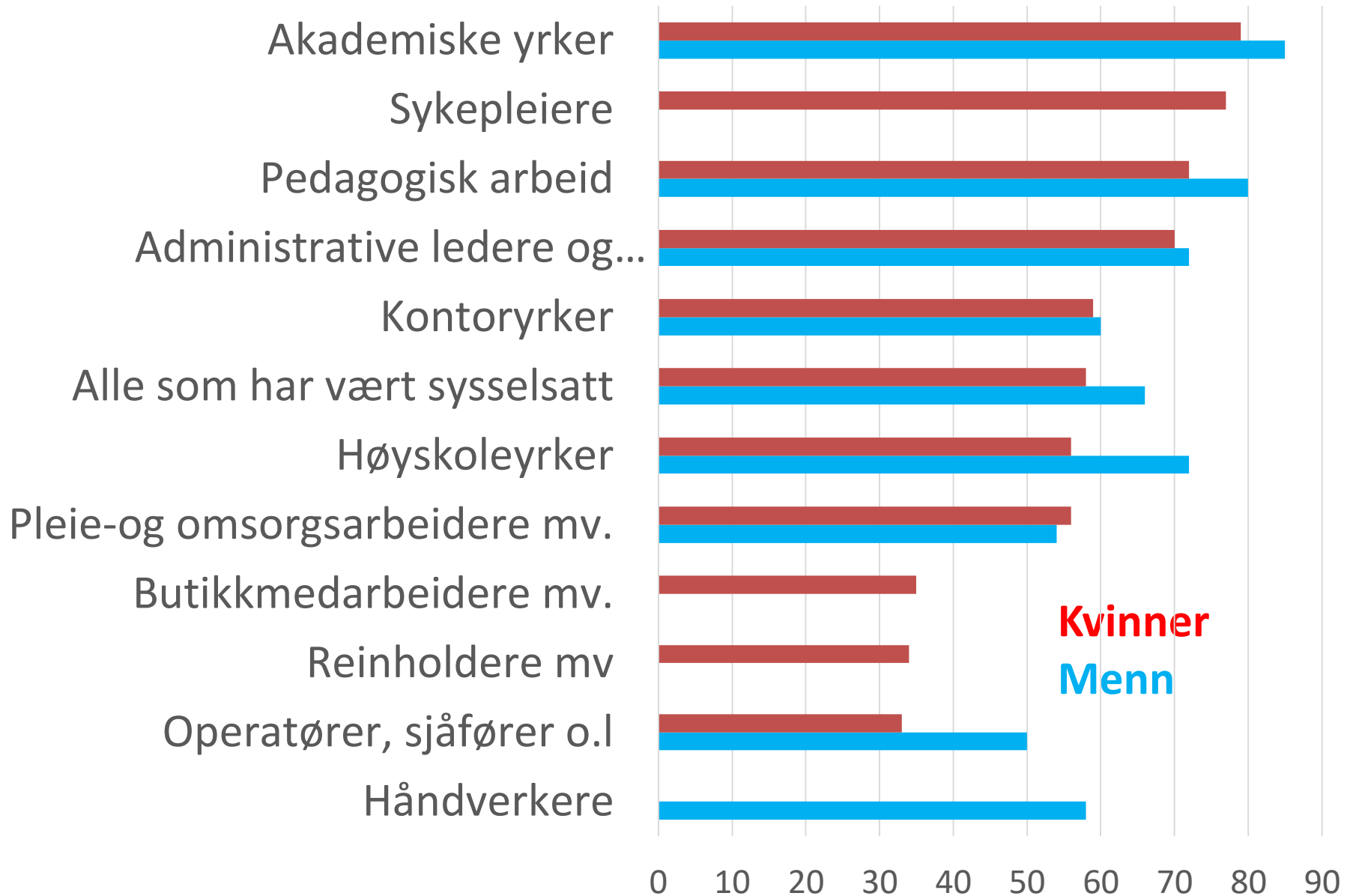

Figur 2. Uføretrygdede etter kjønn og alder 2016

Kilde: Uføretrygdede, Statistisk sentralbyrå.

Andel av 55-66 åringer som fortsatt er i arbeid (2013)

HVOR HAR DEN TATT VEIEN?

**INVADERT AV PRIVAT FINANS, RASERT AV
ARBEIDSLINJA**

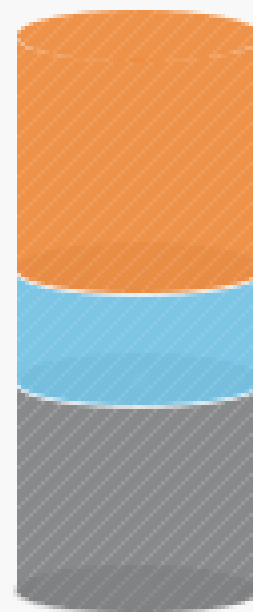
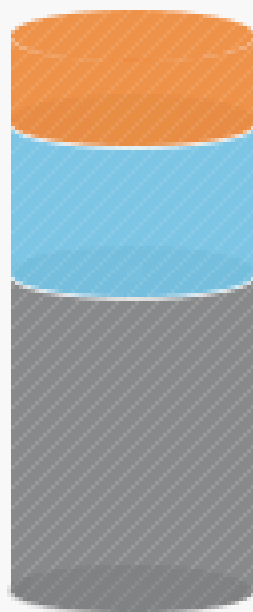
BEFORE

NOW

Privat sparing

Tjenestepensjon

Folketrygden

— Private savings

— Employer's contribution

— National Insurance

Industriherrenes Runde Bord (European Round Table of industrialists)

Paris,
april 1983

From left to right (top) :
Karl Beurle (Thyssen), Carlo De Benedetti (Olivetti), Curt Nicolin (ASEA), Harry Gray (United Technologies), John Harvey - Jones (ICI),
Wolfgang Seelig (Siemens), Umberto Agnelli (Fiat), Peter Baxendell (Shell), Olivier Lecerf (Lafarge Coppée), José Bidegain (St Gobain),
Wisse Dekker (Philips).

From left to right
(bottom) :
Antoine Riboud (BSN), Bernard Hanon (Renault), François-Xavier Ortoli (EEC), Pehr G. Gyllenhammar (Volvo), Etienne Davignon (EEC),
Louis von Planta (Ciba-Geigy), Helmut Maucher (Nestlé).

Svein Richard Brandtzæg

Industriherrenes Runde Bord (European Round Table of industrialists)

Paris,
april 1983

From left to right (top) :
Karl Beurle (Thyssen), Carlo De Benedetti (Olivetti), Curt Nicolin (ASEA), Harry Gray (United Technologies), John Harvey - Jones (ICI),
Wolfgang Seelig (Siemens), Umberto Agnelli (Fiat), Peter Baxendell (Shell), Olivier Lecerf (Lafarge Coppée), José Bidegain (St Gobain),
Wisse Dekker (Philips).

From left to right
(bottom) :
Antoine Riboud (BSN), Bernard Hanon (Renault), François-Xavier Ortoli (EEC), Pehr G. Gyllenhammar (Volvo), Etienne Davignon
Louis von Planta (Ciba-Geigy), Helmut Maucher (Nestlé).

European Pensions

An Appeal for Reform

- Minstestandard fra staten, resten fra tjenestepensjoner og privat forsikring
- Hev pensjonsalderen
- Belønn dem som står enda lenger, ikke dem som går av tidlig
- La pensjonene henge etter lønnsutviklingen
- Ikke øk skatten – det kan øke lønnskravene
- Be borgerne spare til alderdommen

Individuelle eller kollektive løsninger

- **Privat ansvar**
 - Din egen lykkes smed
 - Fattigdom skyldes dårlig arbeidsmoral
- **Private ordninger**
 - Pensjon etter innskudd
 - Bank og forsikring får pengene, du får risikoen
- **Formål**
 - Mer privat, mindre stat
 - Høyt arbeidskrafttilbud
- **Fellsskapets ansvar**
 - Fattigdom, arbeidsløshet og uførhet er ikke noe man velger
- **Felles ordninger**
 - Kan utjevne forskjeller
 - Pengene forvaltes av fellesskapet
- **Formål**
 - Fullverdige levekår
 - Mindre sosiale ulikheter

Belønner dem som jobber lengst

I et pensjonssystem som klart belønner dem som jobber lengst, bidrar det til store ulikheter.

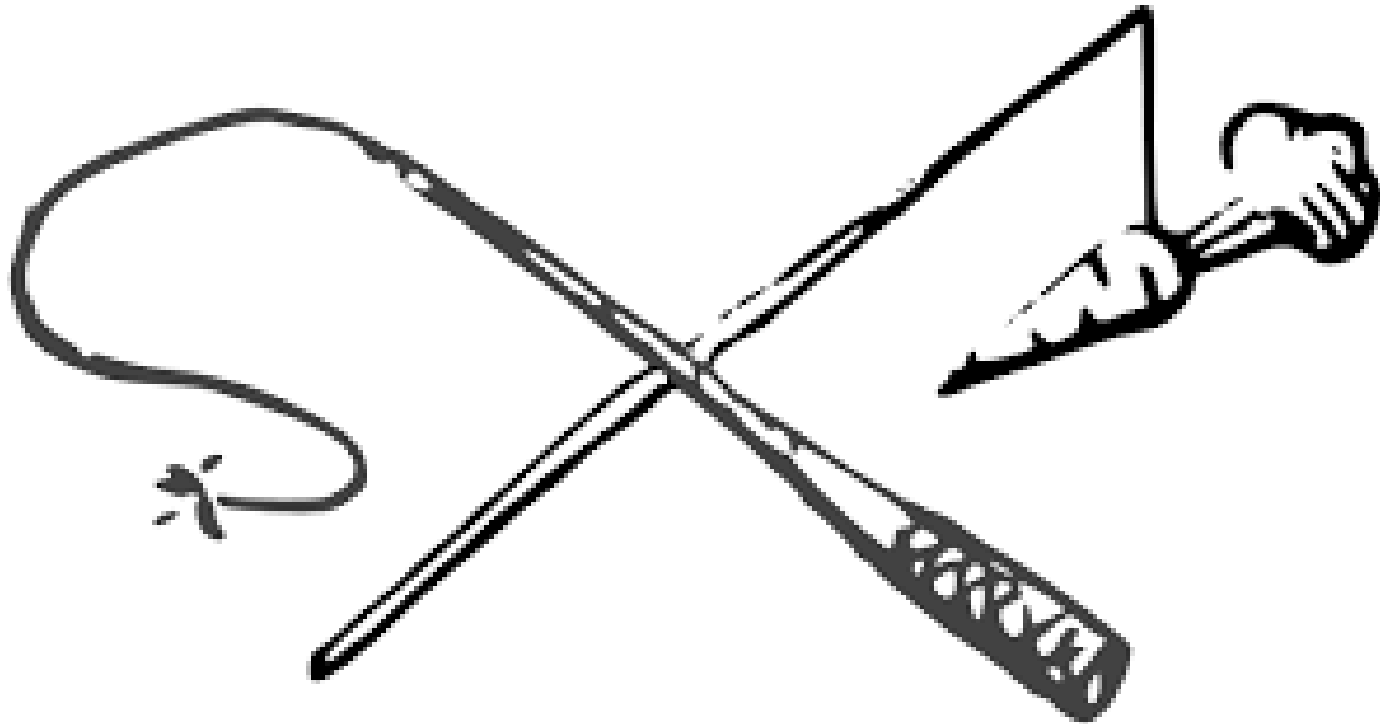
De med hardest arbeid og dårligst helse, får minst, sier Markussen.

Simen Markussen leder forskningsprosjekt om Pensjonsreformen (Foto: Privat)

Arbeidslinja

Dårlig tidligpensjon skal tvinge (stimulere) folk til å stå i arbeid noen år til, for å **øke arbeidstilbudet**

En hovedstrategi
i de nye **pensjons-**
reformene har vært å
fremme det som kan
kalles «arbeid
lenger»- politikken ...

Making people work longer
Comparing Norwegian and British reform processes, with a
sidelong gaze to Sweden

Rune Ervik • Tord Skogedal Lindén

- Vi må jobbe mer og lenger

MARITA VALVIK

OPPDATERT: 08.FEB.2013 13:19 | PUBLISERT: 08.FEB.2013 12:01

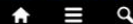

8.2.2013

- Det er lett å slappe av og lenne oss litt tilbake. Det må vi ikke gjøre, sa Stoltenberg under fremleggelsen av Regjeringens perspektivmelding. FOTO: BERIT ROALD / SCANPIX

Ellers må våre barn og barnebarn tåle skattesmell eller kutt i velferdsordninger i fremtiden, er budskapet fra statsminister Jens Stoltenberg og finansminister Sigbjørn Johnsen (Ap).

9.11.2015

OPPPGITT. Jan Tore Sanner (H). Arkivbilde tatt på byggmesse i Lillestrøm. Foto: Mikaela Berg

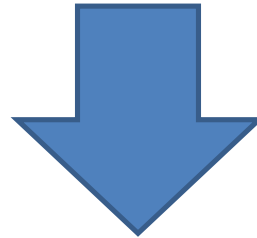
Politikk og samfunn Arbeidstid

Sanner: - Vi må jobbe mer - ikke mindre

Statsråd Jan Tore Sanner (H) rister på hodet over Fagforbundets forslag om

Maktskifte – nye politiske mål

1966: **Full sysselsetting** = selgers marked

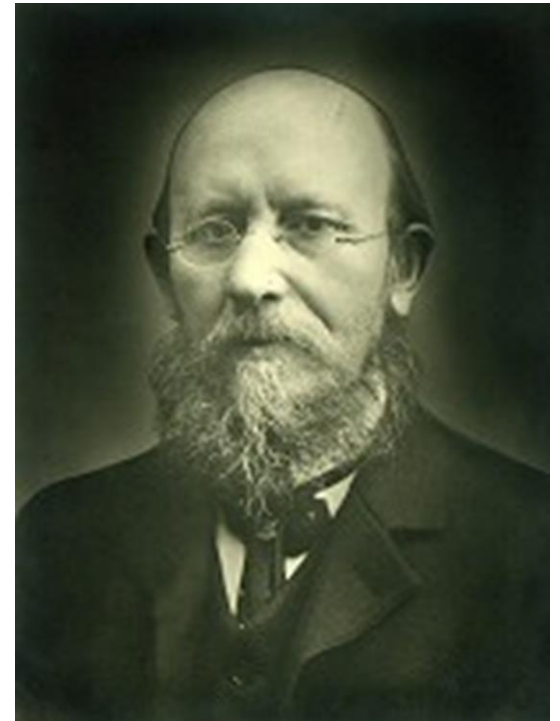

1990: **Høyt arbeidstilbud**= kjøpers marked

Når arbejdstilbudet blir høyere enn etterspørselen

Denne Reservearme (de
fattigunderstøttede Arbejdsledige)
....er kun til Fordel for de Herrer
Fabrikanter og Mestre, som ved
Hjælp deraf kan holde Lønnen
nede og den lange Arbejdstid
oppe.

Socialdemokraten 1886 nr 5.

Chr. Holtermann Knudsen (1845-1929)

1966: Full sysselsetting = selgers marked

1990: Høyt arbeidstilbud = kjøpers marked

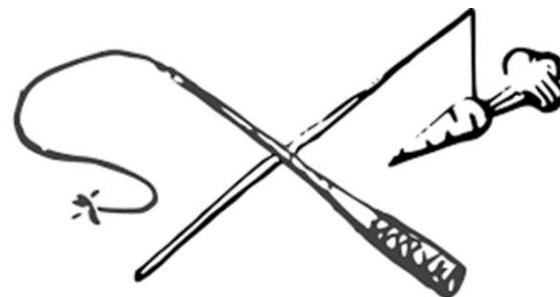
Alle som lever av å selge arbeidskraften sin i arbeidsmarkedet, er tjent med rasjonering av arbeidskrafttilbudet (kortere arbeidsdag, lavere pensjonsalder)

En ny arbeids- og velferdsforvaltning

Om samordning av Aetats, trygdeetatens og sosialtjenestens oppgaver

Utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 15. august 2003.
Avgitt til Sosialdepartementet 29. juni 2004.

- Innskrenkning av stønadsnivåene så det gir sterkere incentiver til å skaffe seg og beholde arbeid («det skal lønne seg å arbeide»)
- Tiltak for å øke yrkesaktiv periode

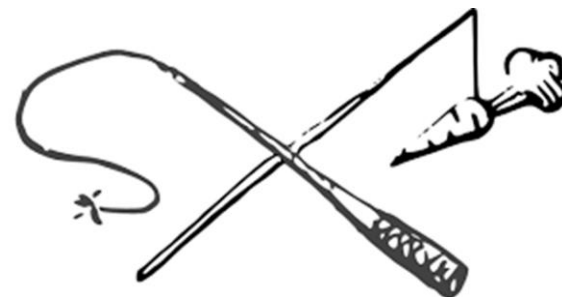
En ny arbeids- og velferdsforvaltning

Om samordning av Aetats, trygdeetatens og sosialtjenestens oppgaver

Utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 15. august 2003.
Avgitt til Sosialdepartementet 29. juni 2004.

2004**Fra RTV til NAV**

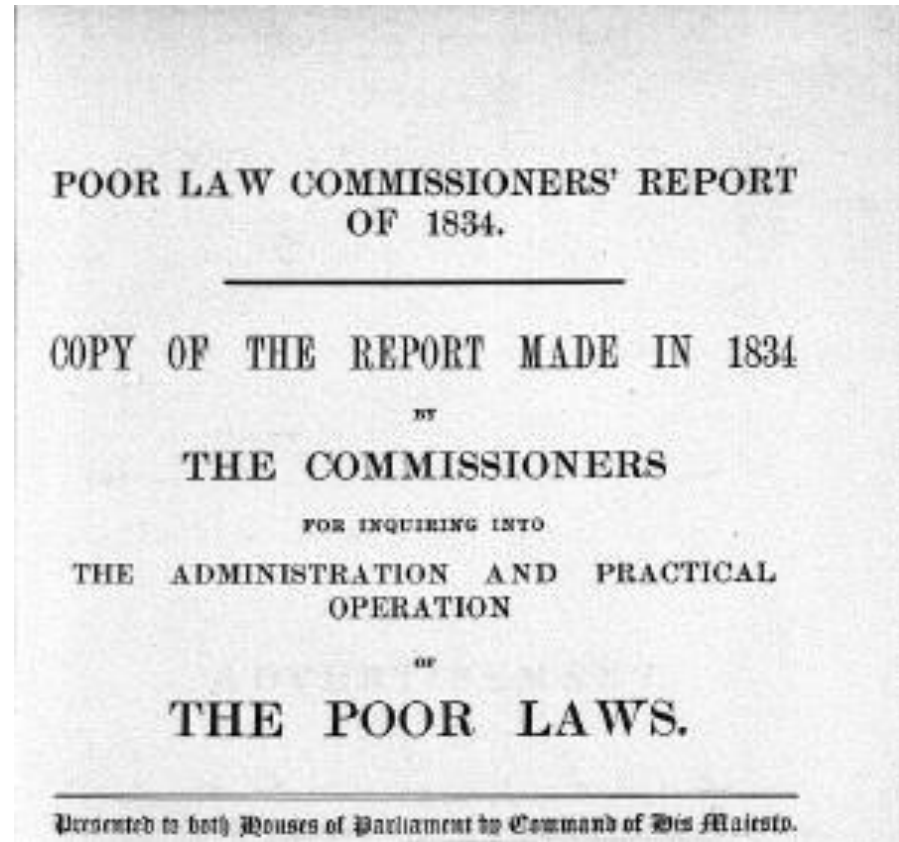
- Stønadsnivået bør samlet sett alltid være lavere enn det den enkelte kan få i inntektsgivende arbeid (s.131)

«Prinsippet om laveste attraktivitet»

Den første og viktigste
av alle betingelser,er
at hans (den
understøttedes) stilling
... ikke skal være så
attraktiv som stillingen
til den uavhengige
arbeider av den laveste
klasse.

London 1834

Fattigdom – de fattiges egen feil

- de arbeidende klassene er istand til å sørge for seg selv og familiene sine og leve godt, men det er deres moral som bestemmer om de gjør det

Poor Law Enquiry, Scotland
1843

Dublin Workhouse,
1800-tallet

– Det første (prinsippet) er at de økonomiske stønadene personen mottar skal være lavere enn de laveste lønningene i arbeidsmarkedet.

Hanne Bjurstrøm om prinsippene bak regjeringens fattigdoms-bekjempelse
(Klassekampen 4. april 2011)

Velferds- politikk i revers

Dagbladet

16.oktober 2014

AMERIKANISERING: Med de varslede endringene går norsk velferdspolitik i retning av den amerikanske modellen hvor sykdom og arbeidsledighet, primært ikal imøtegås gjennom det private markedet og familien, skriver artikkelffatteren. Foto: Jacques Hvistendahl

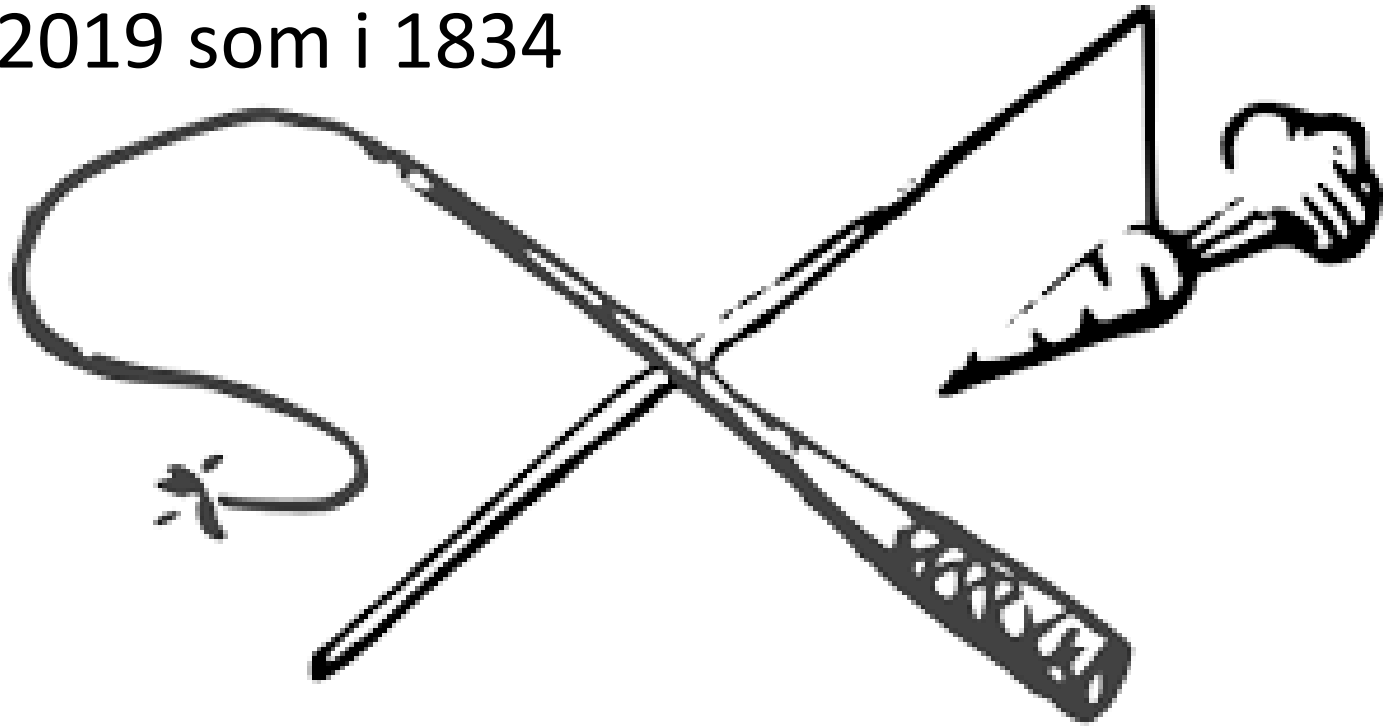
- I Debatten på NRK1 9. okt. hevdet statsministeren at det ikke er rimelig at inntekt fra sosiale ytelser og trygdeordninger er høyere enn laveste lønnsinntekt. Dette standpunktet begrunnes med at arbeidslinjen bør være det primære.

Merethe Giertsen, sosiolog, Universitet i Tromsø

<https://www.dagbladet.no/kultur/velferdspolitik-i-revers/60198843>

Arbeidslinja

Teorien om at vi blir mer arbeidsføre av å få mindre penger stemmer like dårlig i 2019 som i 1834

Overlege Ingrid Sivesind Mehlum.
Statens arbeidsmiljøinstitutt 1.2.2018

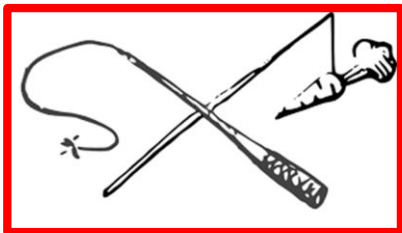
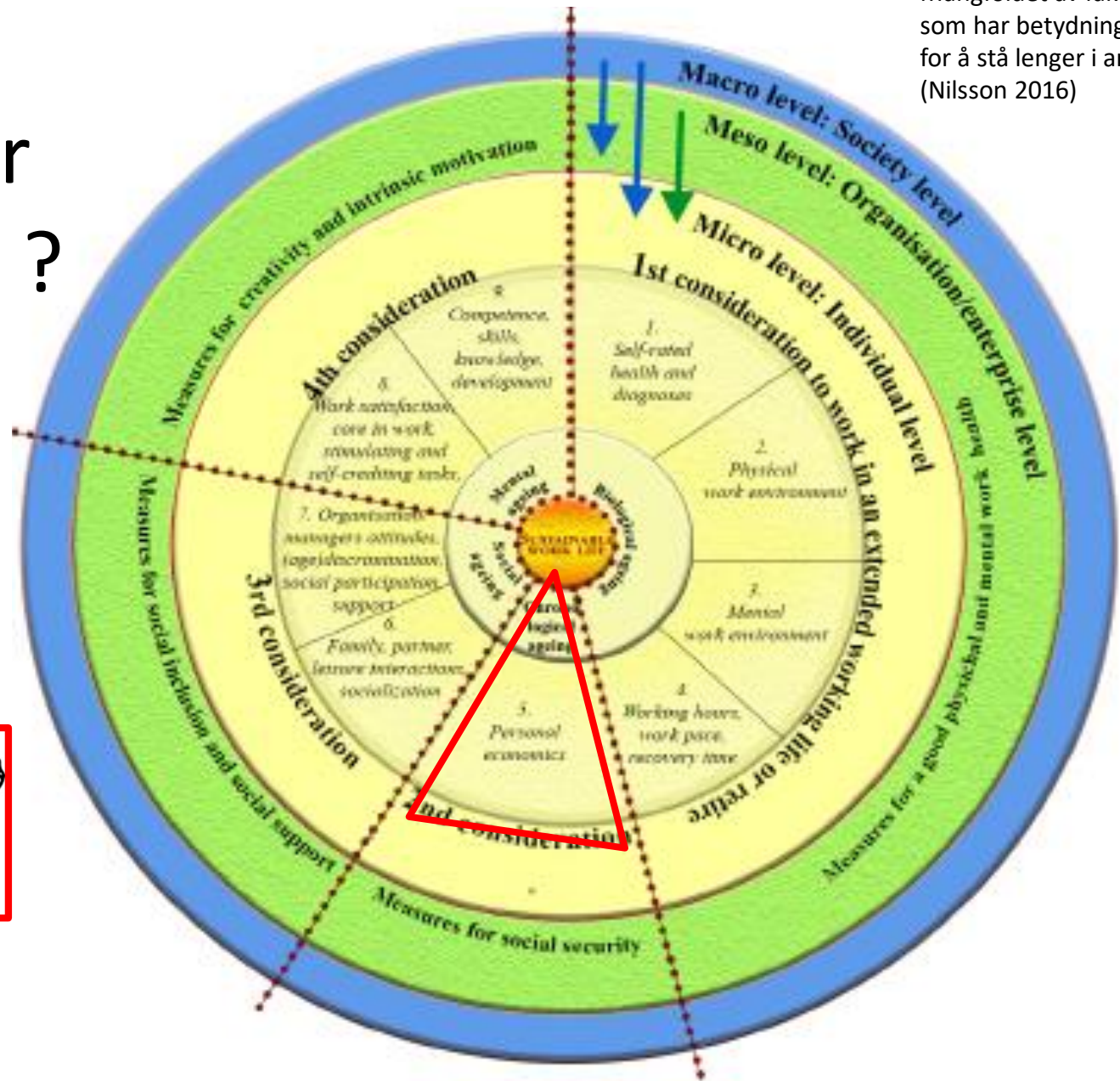

- I de fleste tilfeller er avgjørelsen om å pensjonere seg eller fortsette å arbeide resultat av et samspill mellom arbeidsmiljøet og en rekke andre faktorer, slik som blant annet individuell helse, arbeidsmarkedsforhold og hvordan pensjons- og trygdesystemet ser ut.

Hvilken modell er realistisk ?

Figur 1.
Mangfoldet av faktorer som har betydning for å stå lenger i arbeid (Nilsson 2016)

HVA GJØR VI MED DET?

HVA GJØR VI MED DET?

FJERN LEVEALDERSJUSTERINGEN

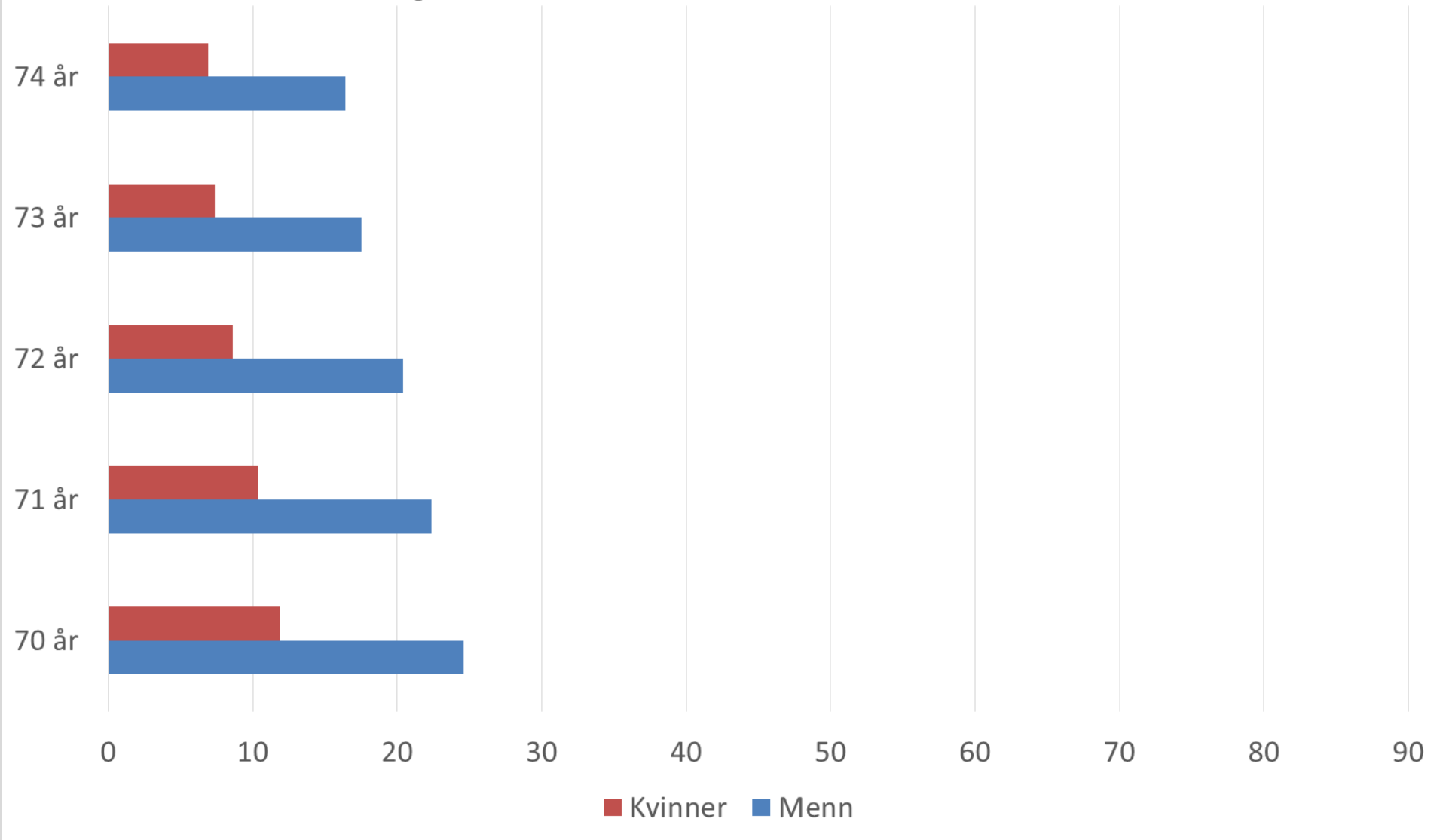
“Levealdersjusteringen”

hever pensjonsalderen, unngår debatten

Dersom ditt fødselskull forventes å leve lenger enn årskullet før, må dere jobbe lenger enn dem for å få samme pensjon.

	1960- kullet	1970- kullet	1980- kullet	1990- kullet
Pensjons- alder	69 år	69 år 10 mnd	70 år 8 mnd	71 år 6 mnd

Andel sysselsatte 70-74 år i 2018

Adrian Farner Rogne og Astri Syse

Framtidens eldre i by og bygd

Befolkningsframskrivninger, sosiodemografiske mønstre
og helse

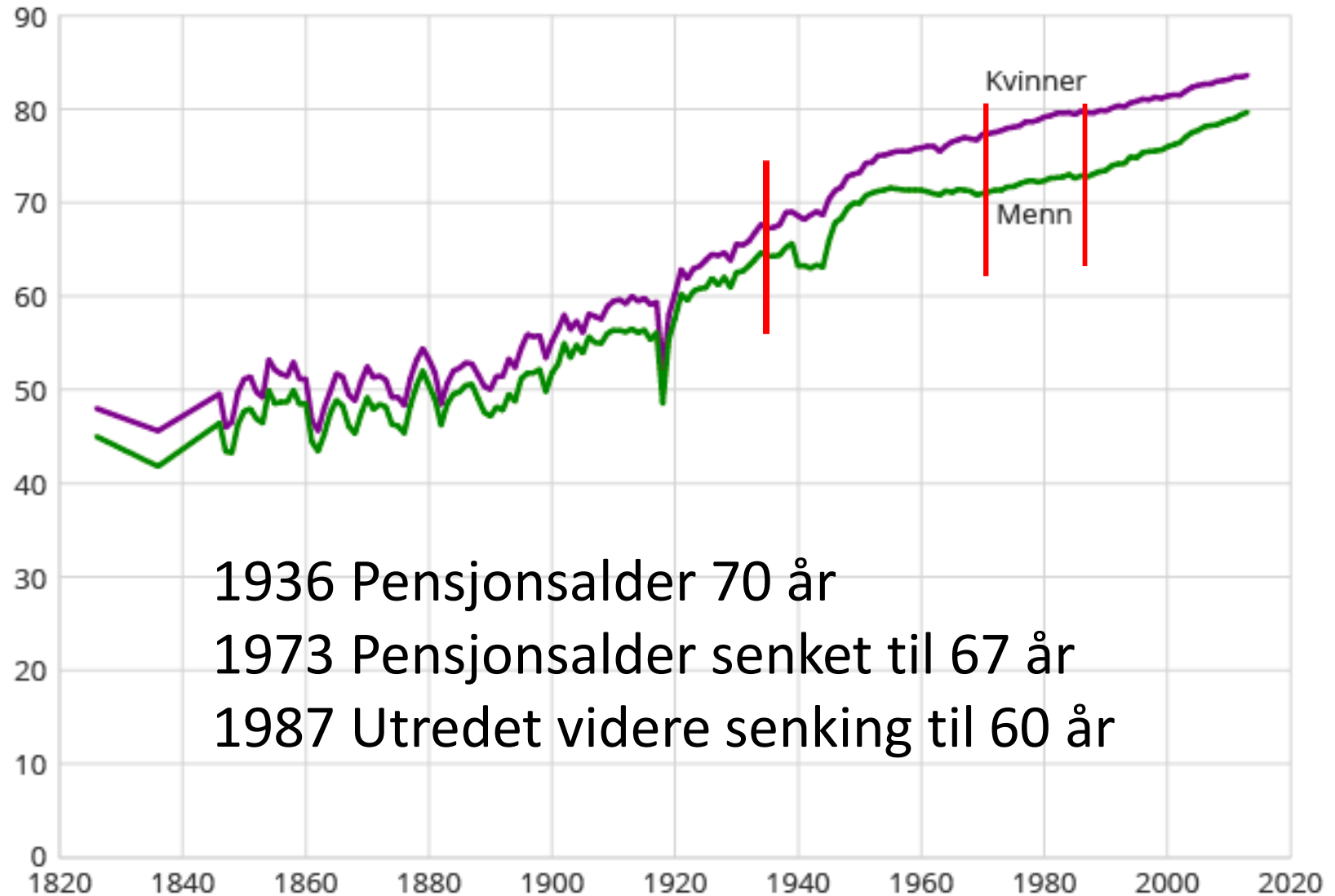
Mens regjeringen slår fast at «Framtidens eldre vil være sprekere og friskere enn gårsdagens eldre» er forskningen på dette området langt mindre entydig... (s.184)

LO-kongressen 2005

om levealdersjusteringen

- (Det er) en absolutt forutsetning for en slik levealdersjustering at vi får et inkluderende arbeidsliv som gjør at folk både kan og vil fortsette å jobbe lenger enn i dag.
- Det er en absolutt forutsetning at AFP opprettholdes
- En heving av normal pensjonsalder må innebære at AFP-ordningen forlenges tilsvarende

Forventet levealder øker, pensjonsalder minker

1936 Pensjonsalder 70 år

1973 Pensjonsalder senket til 67 år

1987 Utredet videre senking til 60 år

The
Guardian
7.3.2019

Patrick
Collinson

Life expectancy falls by six months in biggest drop in UK forecasts

Decline in longevity in England and Wales 'a trend as opposed to a blip', experts say

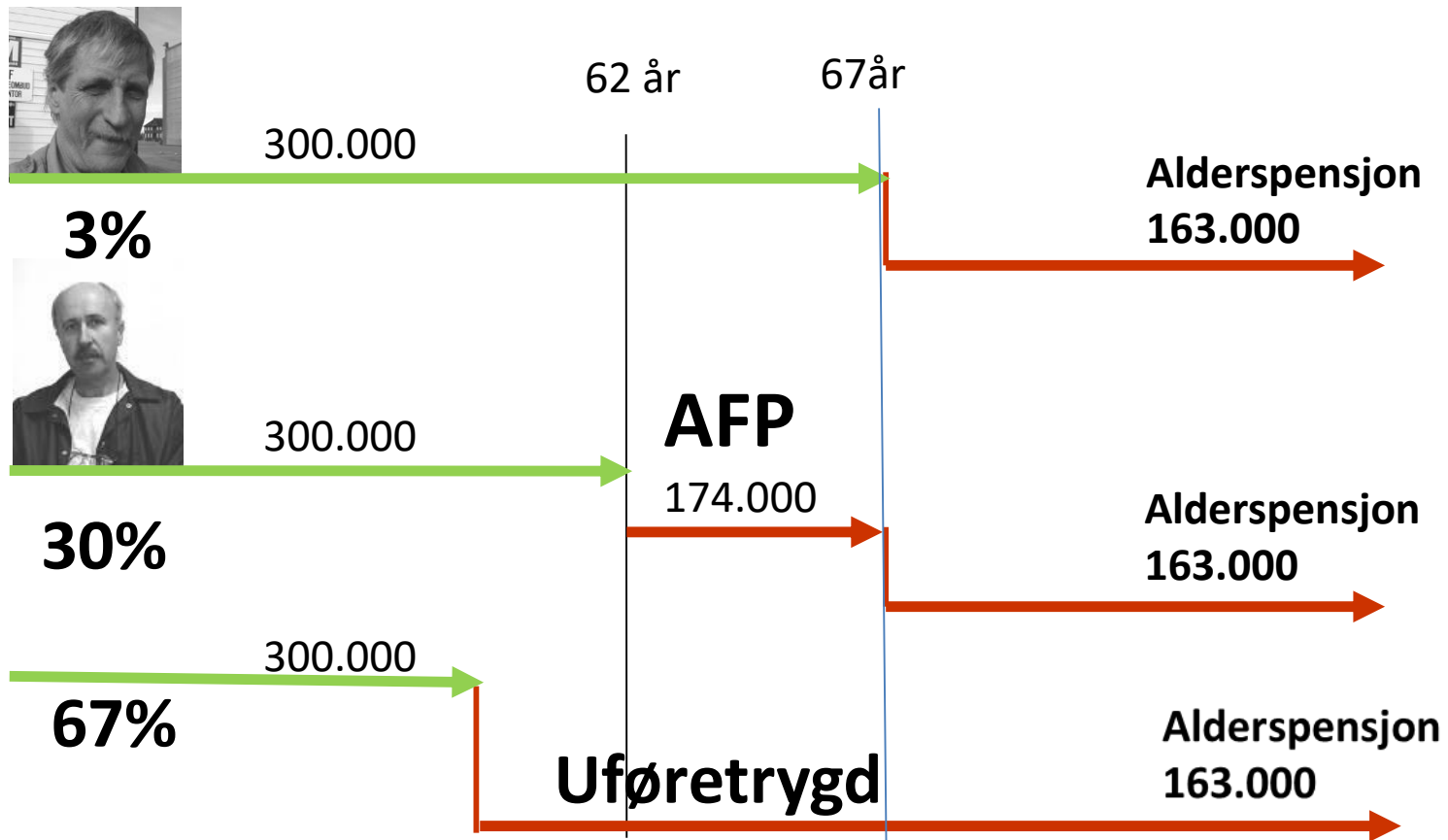
▲ Men and women in England and Wales can expect to live shorter lives, according to official figures. Photograph: Alamy

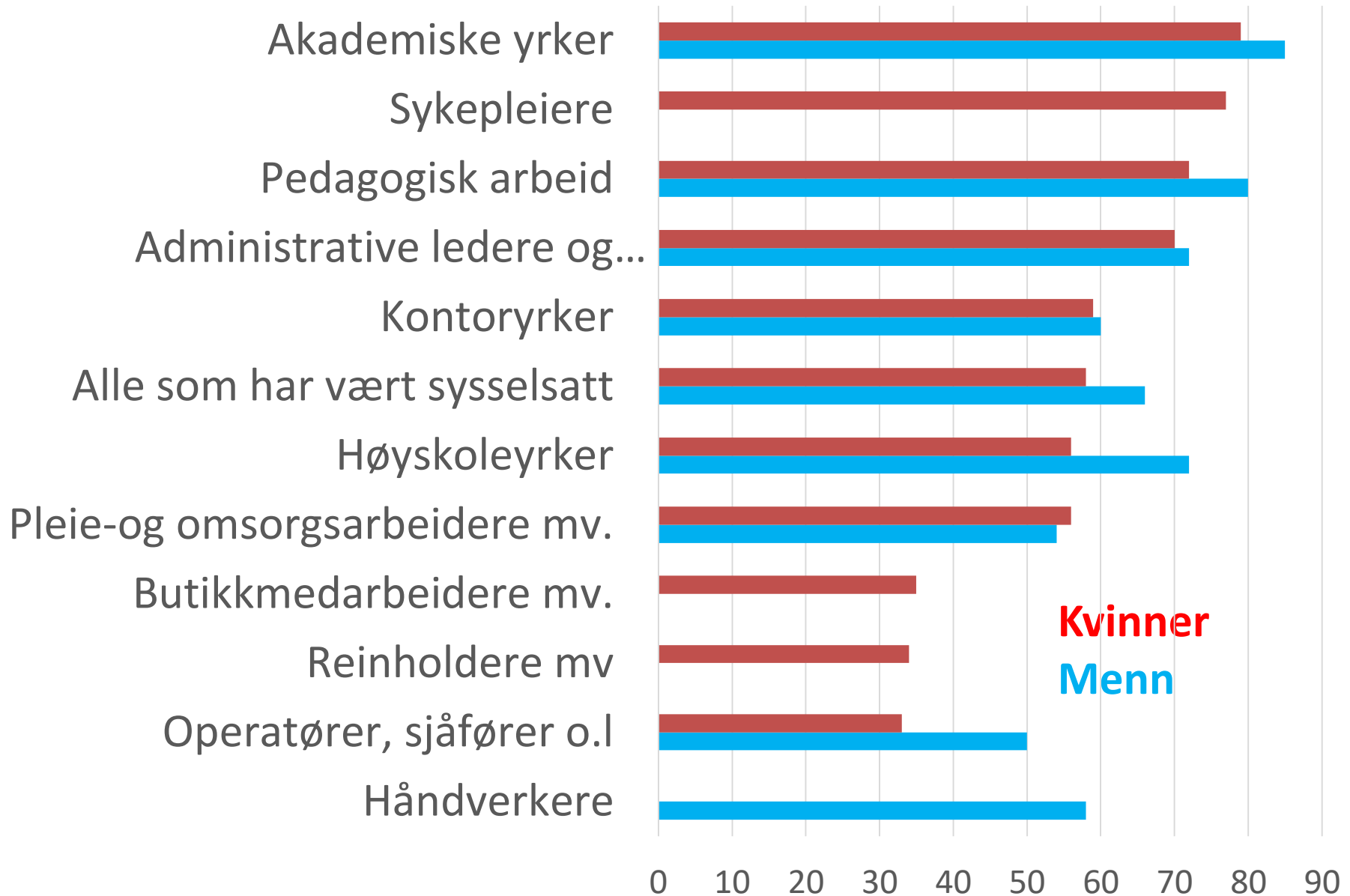
HVA GJØR VI MED DET?

**FØRTIDSPENSJON, IKKE STRAFF FOR
DEM SOM MÅ SLUTTE TIDLIG**

Før: Samme alderspensjon etter 67 år med samme inntekt 20 «beste år»

Andel av 55-66 åringer som fortsatt er i arbeid (2013)

HVA GJØR VI MED DET?

BÆREKRAFTIG PENSJON

Hva er «bærekraftig» ?

- **Økonomisk** bærekraftig
 - Sikrer sterk og varig økonomisk vekst
- **Sosialt** bærekraftig
 - Sikrer full sysselsetting, sosial trygghet, likhet, demokrati
- **Klimamessig** bærekraftig
 - Sikrer nullutslipp

OECD:
- Eksisterende
pensjons-
ordninger
er ikke
bærekraftige..

- store utfordringer med ordninger der dagens arbeidstakere betaler for dagens pensjonister, fremfor løsninger der arbeidstakere sparer opp til egen pensjon.

- viktig å gå fra ytelsespensjon til innskuddspensjon der det er en større sammenheng mellom hva du bidrar med og hva du tar ut

Nettavisen 5.12.16

HVA GJØR VI MED DET?

**HØYERE SKATTEPROSENT ISTEDET FOR
PRIVAT PENSJONSSPARING**

Spent på hvor lenge hun må jobbe

Nytt forsøk på å legge om offentlig tjenstepensjon. Side 26-33

Det snakkes hele tiden om at den enkelte må ta ansvar for sin egen pensjon.

Går det ikke an å tenke anderledes?

At man for eksempel betaler litt mer skatt for å ha råd til å gi alle en pensjon å leve av?

Reformen – en av flere muligheter

- Simen Markussen og forskerkollegene hans minner om at dette bare er én av flere mulige måter
 - Et annet alternativ kunne ha vært å heve pensjonsalderen.
 - Et tredje alternativ kunne ha vært å øke skattene.

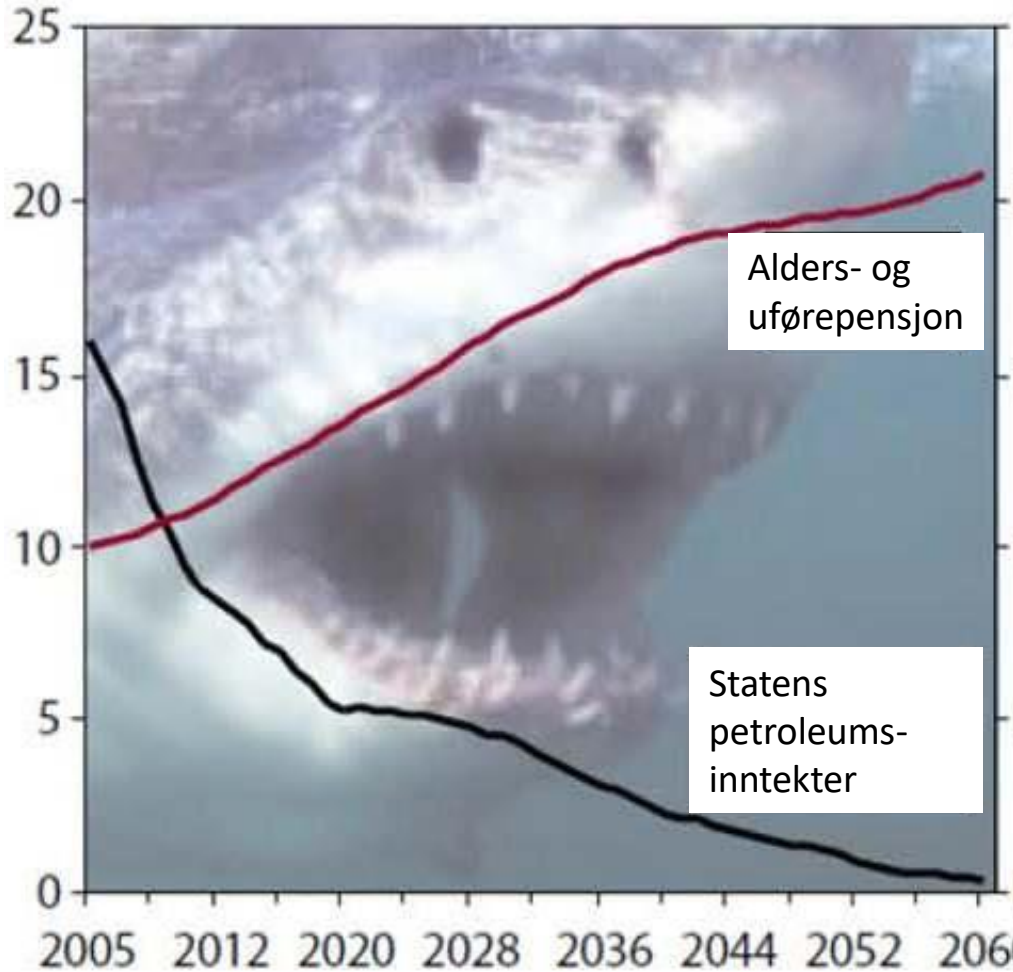
Simen Markussen (Foto: Privat)

OPPSUMMERING: FORTSATT RÅD TIL FELLES VELFERD

The shark jaw - Haikjeften

Prosent av BNP

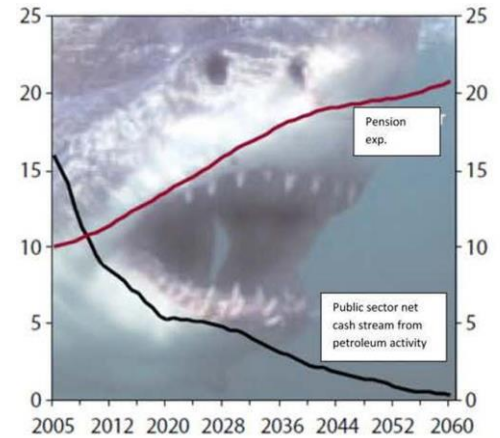
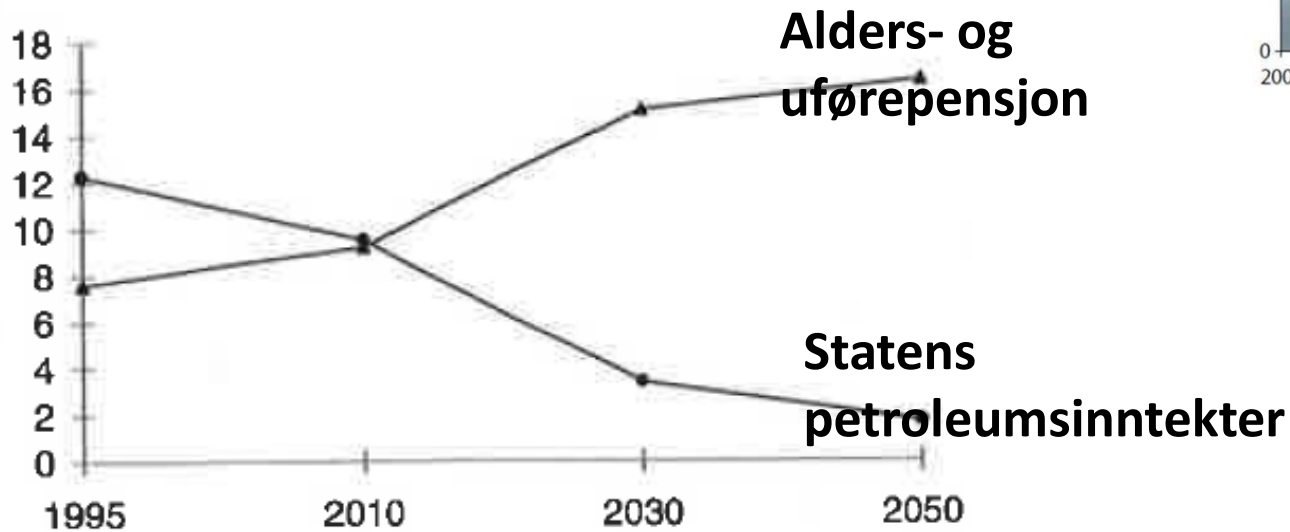
- Et nøkkelpunkt i forsøket på å skape enighet om nødvendigheten av reform, er å presentere en beskrivelse av pensjonsproblemet som blir godtatt av de viktigste partene. Poenget med dette skremmende bildet var å gjøre det klart at framtidige oljeinntekter ikke ville kunne dekke finansieringsbehovet.

(R.Ervik og T. Skogedal Linden 2015.)

Haikjeften I

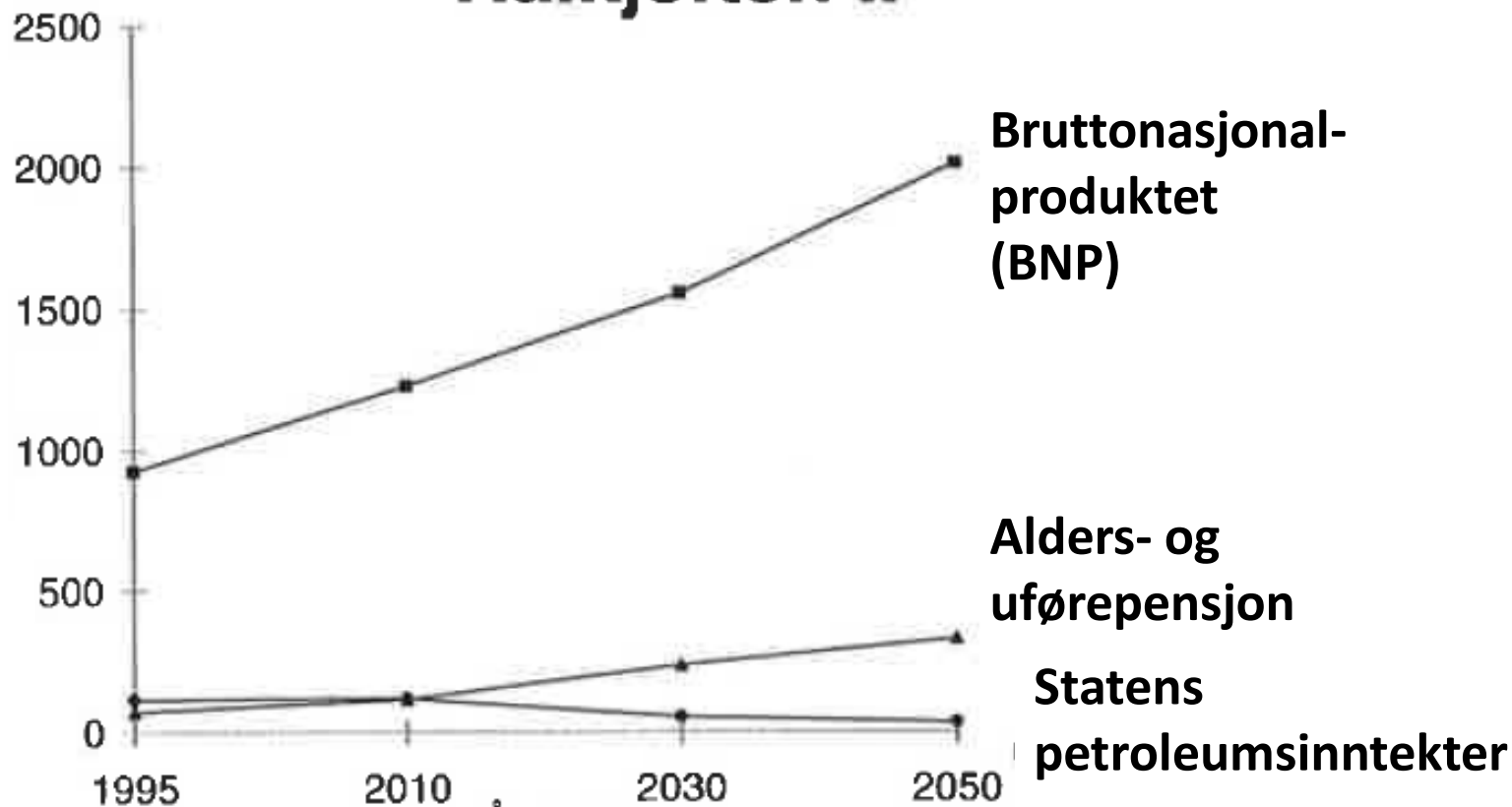
(tegnet som fig.3.2 i Velferdsmeldingen 1995)

% av BNP

**Milliarder
1995-kroner**

Haikjeften II

Haikjeften smiler jo!

**VI HAR FORTSATT RÅD TIL EN
RETTFERDIG, SOLIDARISK, TRYGG
OG BÆREKRAFTIG ALDERSPENSJON
I FOLKETRYGDEN**

EBBAS HJØRNE

ARTIKLER OM ARBEIDSLIV OG HELSE

[Forside](#) · [Artikkeloversikt](#) · [Om hjørnet](#)

Derfor kommer pensjonsopprøret

av Ebba Wergeland

Trykt i LO-aktuelt nr. 1, 2018

EBBAS HJØRNE

ARTIKLER OM ARBEIDSLIV OG HELSE

[Forside](#) · [Artikkeloversikt](#) · [Om hjørnet](#)

Mot tusenårsskiftet med sosialpolitikk fra 1800-tallet?

av Ebba Wergeland

Foredrag holdt på Høstseminar,
Norsk Attføringsforum, Haugesund 29.–31. oktober 1997

publisert i *Attføring og arbeid* – kontaktorgan for tverrfaglig attføring nr 4, 1997

Ebbas hjørne

Ebbas hjørne

@ebbashjorne

www.ebbawergeland.no